

Αναστήλωση του αρχαίου θεάτρου στη Σπάρτη

Το σωματείο «Διάζωμα» ολοκλήρωσε –με δωρεά του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος»– τη μελέτη για την αναστήλωση του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης, μελέτη που εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο περνώντας έτσι στη φάση της υλοποίησής της.

Κείμενο: ΠΑΝΟΣ ΚΑΤΣΑΧΝΙΑΣ

Φωτογραφίες: «ΔΙΑΖΩΜΑ»

Το σωματείο «Διάζωμα» πραγματοποίησε τη Δευτέρα 4 Νοεμβρίου 2013 την παρουσίαση της μελέτης που εκπόνησε για την αναστήλωση του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης, η οποία μελέτη ολοκληρώθηκε με δωρεά του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος».

Σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα και ύστερα από ένα χρόνο εντατικών ερευνών και επιστημονικής τεκμηρίωσης, το «Διάζωμα» ολοκλήρωσε τη σχετική μελέτη και τη διαβίβασε στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ) του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο την ενέκρινε ομόφωνα στις 15 Οκτωβρίου 2013, μάλιστα και με επαίνους, ανοίγοντας το δρόμο για την αποκατάσταση του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης και την αναβίωση του ρόλου του ως τόπου συνάντησης και φιλοξενίας πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Το αρχαίο θέατρο της Σπάρτης χρονολογείται από τον 2ο αιώνα π.Χ. και υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα στην Ελλάδα, το οποίο ο αρχαίος Έλληνας ιστορικός και

περιηγητής Πausανίας χαρακτηρίζει ως «θέατρον λίθου λευκού, θέας άξιον».

Παρά το γεγονός ότι το αρχαίο θέατρο της Σπάρτης υπέστη σοβαρές φθορές από τις επιδρομές ξένων φύλων κατά την αρχαιότητα και από τις κακότεχνες εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο χώρο κατά τον 19ο αιώνα, εξακολουθεί να αποτελεί ακόμα και σήμερα ένα ανεκτίμητης ιστορικής και αρχαιολογικής αξίας μνημείο.

Η μελέτη, η οποία συντάχθηκε από τον αρχιτέκτονα κ. Γουλιέλμο Ορεστίδη, με τη φροντίδα και την παρακολούθηση του σωματείου «Διάζωμα» (πρόεδρος του οποίου είναι ο κ. Σταύρος Μπένος), χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» με 110.000 ευρώ.

Παρουσιάζει αναλυτικά την τρέχουσα παθογένεια του μνημείου και τα μοναδικά αρχιτεκτονικά και δομικά χαρακτηριστικά του, ενώ περιλαμβάνει την αναλυτική πρόταση μεθοδολογίας και εργασιών αποκατάστασης, συντήρησης και αναστήλωσης του μνημείου.

Αξίζει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι με την τεκμηρίωση του

ΠΑΝΟ: Οι πρώτες εργασίες που προγραμματίζονται να γίνουν από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι η αποκατάσταση των αναλημματικών τοίχων του θεάτρου, με προϋπολογιζόμενη δαπάνη 5 εκατ. ευρώ.

Το αρχαίο θέατρο Σπάρτης σε αεροφωτογραφία όπως είναι σήμερα, και σε φωτορεαλιστική απεικόνιση μετά την αποκατάστασή του.

ποίηση των εργασιών αποκατάστασης του θεάτρου με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, κυρίως μέσω του προτεινόμενου από τον οργανισμό προγράμματος για την υλοποίηση μιας ενιαίας πολιτιστικής διαδρομής στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, συνεκτικό στοιχείο της οποίας θα είναι τα αρχαία θεατρικά οικοδομήματά της.

Η μελέτη εκπονήθηκε από τον Ιούλιο του 2012 έως τον Ιούλιο του 2013 από διεπιστημονική ομάδα, που περιλάμβανε αρχιτέκτονες, τοπογράφους, αρχαιολόγους, πολιτικό μηχανικό και συντηρητές αρχαιοτήτων, για την επιτυχημένη ολοκλήρωσή της.

Το αρχαίο θέατρο της Σπάρτης βρίσκεται στα βόρεια της σύγχρονης πόλης, σε απόσταση περίπου 1 χλμ. από το κέντρο της και λιγότερο από 500μ. από το μνημείο που θεωρείται ως τάφος του Λεωνίδα.

Καταλάμβανε τη νότια κλιτύ του λόφου της αρχαίας ακρόπολης και αποτελεί σημείο αναφοράς για τη μνημειακή τοπογραφία της Σπάρτης, καθώς είναι το σημαντικότερο ορατό αρχαίο μνημείο της, σαφώς ταυτίσιμο και αναγνωρίσιμο ήδη από τους νεότερους περιηγητές που επισκέφθηκαν την πόλη αναζητώντας τα ερείπια του ένδοξου αρχαίου παρελθόντος της.

Ο σημερινός επισκέπτης είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι βρίσκεται σε ένα μεγάλης κλίμακας θέατρο και να αναγνωρίσει το κοίλο του είτε το βλέπει χαμηλά από την ορχήστρα είτε ψηλά από την κορυφή του λόφου της ακρόπολης, θαυμάζοντας παράλληλα τη θέα του λακωνικού τοπίου.

Οι ογκώδεις αναλημματικοί τοίχοι που το διαμορφώνουν εντυπωσιάζουν, ενώ η μαρμάρινη όψη των αναλημμάτων με τις επιγραφές, οι σωζόμενες κάτω σειρές εδωλίων, οι πάγκοι της προεδρίας και ο περιμετρι-

κός αγωγός, επίσης από μάρμαρο, αποτελούν σήμερα μάρτυρες της πολυτέλειας της κατασκευής και των υψηλών προθέσεων ανοικοδόμησής του μνημείου.

Καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής πολλών κατοίκων της Σπάρτης που το επισκέπτονται συχνά για λόγους αναψυχής, και καθώς γνωρίζει μεγάλη επισκεψιμότητα ξένων και Ελλήνων τουριστών, η αποκατάσταση, η αναστήλωση και η ανάδειξή του –ακόμα και η υπό όρους επανάχρησή του– αποτελούν τα τελευταία χρόνια πάγιο αίτημα της τοπικής κοινωνίας.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Η κατασκευή του θεάτρου χρονολογείται στην πρώιμη ρωμαϊκή εποχή, πιθανότατα στο 30-20 π.Χ., και μάλλον έχει συνδεθεί με την ηγεμονία του Ευρυκλή, φίλου του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου, νικητή στη ναυμαχία του Ακτίου. Ξεχωρίζει για το μέγεθός του, καθώς και για την ποιότητα και την πολυτέλεια της κατασκευής του, που αντανακλώνται στη χρήση εγχώριου λευκού μαρμάρου.

Ο περιηγητής Πausanίας που επισκέφθηκε τη Σπάρτη το 160 μ.Χ. χαρακτήρισε –όπως είπαμε παραπάνω– άξιο θέασης το οικοδομημένο με λευκό μάρμαρο θέατρο, κάτι που σημαίνει ότι θα εντυπωσίαζε τους επισκέπτες της αρχαιότητας. Με διάμετρο κοίλου 141μ. ήταν ίσως το μεγαλύτερο θέατρο στον ελληνικό χώρο, και συγκρίνεται με αυτό της Δωδώνης με διάμετρο 136μ. και της Μεγαλόπολης με διάμετρο 131μ.

Υπολογίζεται ότι ήταν σχεδιασμένο για να υποδέχεται περίπου 17.000 θεατές, χωρητικότητα που μπορεί να συγκριθεί με εκείνη του Διονυσιακού θεάτρου και υπερβαίνει κατά πολύ εκείνη του θεάτρου της Επιδαύρου.

Οι χαράξεις της ορχήστρας και του ανοικτού αγωγού επεκτείνονται ομόκεντρα διαμορφώνοντας την κάτοψη του κοίλου. Διέθετε δέκα κλίμακες και εννέα κερκίδες στο κυρίως θέατρο, και δεκαεπτά κλίμακες με δεκαέξι κερκίδες στο επιθέατρο, ενώ κατά πάσα πιθανότητα διέθετε –ή ήταν αρχικά σχεδιασμένο για να διαθέτει– δεύτερο διάζωμα και επιθέατρο, στοιχείο που τεκμηριώθηκε από τη σχετική μελέτη.

Τα εδωλία ήταν στο σύνολό τους μαρμάρινα μονοθητικά εδρασμένα σε επιμελημένη υπόβαση από πώρινους λίθους. Η όψη των εδωλίων είχε κοίλη διαμόρφωση με δύο οριζόντιες ταινίες, πάνω και κάτω, ένα ακόμα στοιχείο που καταδεικνύει την πολυτέλεια της κατασκευής.

Η ορχήστρα αποτελεί το κεντρικό και σημαντικότερο μέρος του θεάτρου. Είχε σχήμα πετάλιου, αποτελούταν από ένα ημικύκλιο ακτίνας 12,76μ. με προεκτάσεις και ήταν στρωμένη με μεγάλου μεγέθους ορθογώνιες πλάκες λευκού και έγχρωμου μαρμάρου.

Οι μαρμάρيني θρόνοι με τα λειοντοπόδα και τα ανθήμια που βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές αναπαριστώνται τοποθετημένοι εντός της ορχήστρας στις προεκτάσεις των κλιμάκων του κοίλου. Η ορχήστρα οριοθετείται περιμετρικά από αγωγό απορροής ομβρίων, τον εύριπο, κατασκευασμένο από μαρμάρινες λιθοπλίνθους που φέρουν επιγραφές.

Στο κατώτερο τμήμα του κοίλου υπήρχε σειρά από πολυθέσιους πάγκους με ερεισίνωτο, η προεδρία. Ο κάθε πάγκος αντιστοιχούσε στο διάστημα μεταξύ δύο κλιμάκων και τα άκρα του ήταν διακοσμημένα με λειοντοπόδα.

Το κεντρικό τμήμα του κοίλου ακουμπά στο λόφο, αλλά για τη διαμόρ-

Λεπτομέρεια των εδωλίων του κοίλου από το αρχαίο θέατρο της Σπάρτης.

μνημείου προέκυψαν νέα στοιχεία για την αρχική μορφή και κατασκευή του, τα οποία δεν ήταν αρχικά γνωστά, όπως, για παράδειγμα, η ύπαρξη και τρίτου διαζώματος.

Βασικός στόχος των επεμβάσεων που προτείνει η μελέτη είναι η προστασία του σπουδαίου αυτού μνημείου, η ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής του αξίας, η δομική αποκατάστασή του, καθώς και η αποκατάσταση της αρχικής γεωμετρίας του θεάτρου, προκειμένου οι σύγχρονοι επισκέπτες να μπορέσουν να κατανοήσουν την αρχική μορφή και λειτουργία του μνημείου.

Με την έγκριση της μελέτης από το ΚΑΣ, καταβάλλεται προσπάθεια από το Σωματείο «Διάζωμα» για την υλο-

ΠΑΝΩ: Η πρόταση αποκατάστασης του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης σε φωτορεαλιστική απεικόνιση.

φωση των δυο ακριανών πτερύγων έχουν κατασκευαστεί τεράστιοι αναλημματικοί τοίχοι πάχους έως και 5,5μ., οι οποίοι αποτελούν σπουδαίο τεχνικό επίτευγμα.

Τα πλευρικά αναλήμματα και τα αναλήμματα των παρόδων ήταν κατασκευασμένα από μεγάλους πώρινους λίθους εμπλεκόμενους άριστα μεταξύ τους, ενώ η πρόσωση των αναλημμάτων των παρόδων, όπως προαναφέρθηκε, ήταν κατασκευασμένη από μαρμάρινες λιθοπλινθούς. Με τη μελέτη του σωματείου «Διάζωμα» δόθηκε η ευκαιρία να συνδεθούν με την κατασκευή του μνημείου και δύο σημαντικά τοπικά αρχαία λατομεία, ένα μαρμάρου και ένα πωρόλιθου.

Η ανατολική πάροδος αποτελούσε την κύρια πρόσβαση στο θέατρο. Το αναλήμμα της ανατολικής παρόδου έχει μήκος 55μ. και ύψος που αποκαθίσταται στα 19,5μ. χωρίς το δεύτερο επιθέατρο, και στα 27,37μ. για την περίπτωση που υπήρχε δεύτερο επιθέατρο. Η μαρμάρινη πρόσωση του αναλήμματος αυτού, στην οποία καταγράφονται κατάλοιγοι των Σπαρτιατών κρατικών αξιωματούχων, αποτελεί ένα σπάνιο στην Ελλάδα ενεπίγραφο μνημείο.

Αναπόσπαστο στοιχείο του αναλήμματος και κυρίαρχη στην ανατολική πάροδο είναι η εξωτερική κλίμακα προς το διάζωμα. Το αναλήμμα της δυτικής παρόδου ήταν επίσης στο σύνολό του μαρμάρινο και περιλάμβανε εξωτερική κλίμακα και διάδρομο προς το διάζωμα, όπως τεκμηριώθηκε από τη μελέτη.

Κυρίαρχο στοιχείο της δυτικής παρόδου ήταν η σκηνοθήκη, η οποία υπήρχε πριν την κατασκευή του αναλημματικού τοίχου του κοίλου, με αποτέλεσμα να επηρεάσει σημαντικά όλο το σχεδιασμό της περιοχής – σε

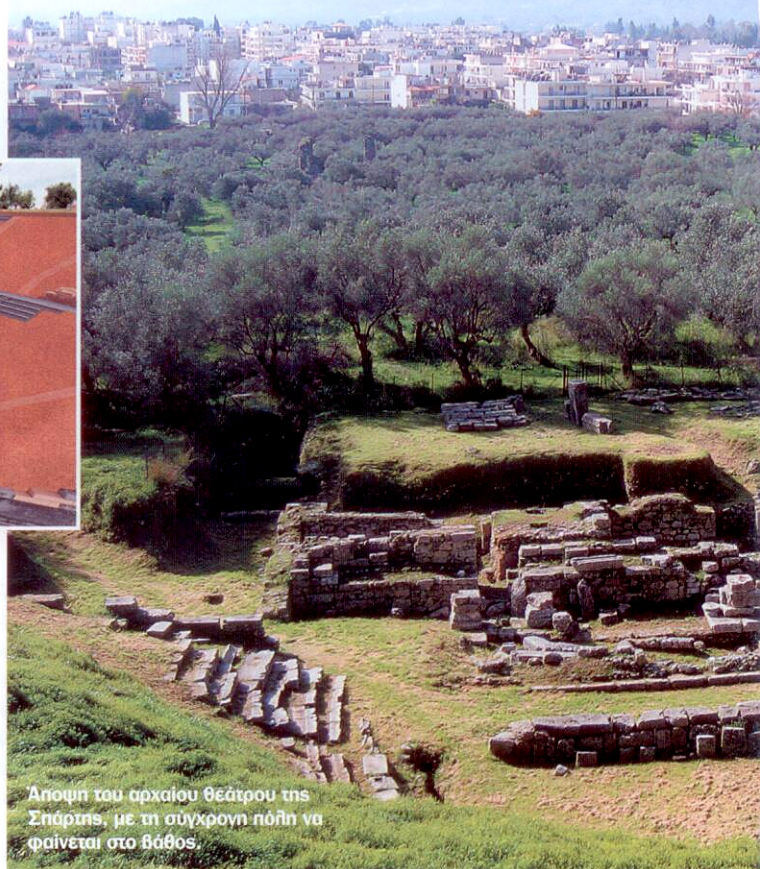
συνδυασμό και με τη φυσική γεωμορφολογία. Τη σκηνοθήκη μετά την καταστροφή της διαδέχτηκε ένα νυμφαίο πολύ μικρότερης επιφάνειας, σε επαφή με τον αναλημματικό τοίχο για λόγους εξωραϊσμού της περιοχής.

Η σκηνοθήκη εξυπηρετούσε τη λειτουργία ξύλινης κινητής σκηνής η οποία μετακινούνταν με ρόδες κατά μήκος τριπλού λίθινου διαδρόμου. Η χρήση της κινητής σκηνής υποδηλώνει την ανάγκη για ύπαρξη ελεύθερου χώρου, πιθανότατα διότι το θέατρο ήταν τόπος δημόσιων συναθροίσεων και πάνδημων λατρευτικών εορτών με χορούς και αγωνίσματα.

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή παλαιές θρησκευτικές εορτές ανανεώθηκαν και νέοι αγώνες θεσμοθετήθηκαν. Στο τέλος του 1ου μ.Χ. αι. το θέατρο απέκτησε σταθερή μνημειώδη διάρρη μαρμάρινη ρωμαϊκή σκηνή, κορινθιακού ρυθμού, δώρο του αυτοκράτορα Βεσπασιανού.

Η μελέτη αποκατάστασης του αρχαίου θεάτρου Σπάρτης περιλαμβάνει την αρχιτεκτονική αποτύπωση, τη λοιπή τεκμηρίωση και τη διατύπωση προτάσεων για την αποκατάστασή του. Πέρα από την εξαντλητική αρχιτεκτονική αποτύπωση, σε επίπεδο τεκμηρίωσης πραγματοποιήθηκε τοπογραφική αποτύπωση με τις πλέον σύγχρονες μεθόδους, ιστορική - αρχαιολογική τεκμηρίωση και συμπλήρωση της βιβλιογραφίας, πρόταση αναπαράστασης, καθώς και τεκμηρίωση της παθολογίας του μνημείου.

Από την τεκμηρίωση του μνημείου έγινε φανερό ότι το θέατρο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οικοδομήματα της αρχαίας Σπάρτης, ιδιαίτερα μεγάλων διαστάσεων, σπουδαίο τεχνικό και τεχνολογικό επίτευγμα. Πρόκειται για εξαιρετικά σωζόμενο δείγμα του είδους του, ιδιαίτερου αρ-

Αποψη του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης, με τη σύγχρονη πόλη να φαίνεται στο βάθος.

χαιολογικού, αρχιτεκτονικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος.

Ο πολύ καλός βαθμός διατήρησης των αρχικών του μεγεθών, του εντυπωσιακού όγκου, της έκτασης και του ύψους του ανάγει την ανάδειξη και προαγωγή της αναγνωσιμότητας των παραπάνω χαρακτηριστικών του σε πρωταρχικό στόχο.

Οι προτάσεις αποκατάστασης του θεάτρου αφορούν αρχικά τις γενικές κατευθύνσεις, τους όρους και τις προδιαγραφές για τις επεμβάσεις, την ιεράρχηση των στόχων και τη χωρική και χρονική αλληλοπλοία των επιμέρους εργασιών για το σύνολο του μνημείου.

Η μελέτη επικεντρώνεται επίσης στην αποκατάσταση, συντήρηση, αναστήλωση και ανάδειξη των βασικότερων στοιχείων του κοίλου, και συγκεκριμένα των πλευρικών αναλημματικών τοίχων, των αναλημματικών τοίχων των παρόδων και των κάτω σειρών εδωλίων και βαθμίδων, της προεδρίας και του ανοικτού αγωγού, ενώ εκπονήθηκε μελέτη αποστράγγισης για το σύνολο του μνημείου.

Αυτά είναι που αποτελούν τη σημαντικότερη, επιτακτικότερη και ωριμότερη υποενότητα επεμβάσεων, ώστε το θέατρο να αποκτήσει μια πρώτη και τελική εικόνα ενός συνολικά αποκατεστημένου μνημείου. Οι προτάσεις αφορούν κυρίως ανατάξεις και ανατοποθετήσεις λίθων, συγκολλη-

σεις, σφραγίσεις ρωγμών και συμπληρώσεις, καθώς και επεμβάσεις ανάδειξης και προαγωγής της λειτουργικότητάς του με σκοπό την απόδοσή του στο κοινό.

Τα παραπάνω διατυπώθηκαν σε επίπεδο οριστικής μελέτης, ενώ εκπονήθηκαν όλα τα αναγκαία και λεπτομερή σχέδια για την εφαρμογή της.

ΑΝΑΛΗΜΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΙΧΟΙ ΠΑΡΟΔΩΝ

Στα σχέδια της μελέτης διακρίνεται σε όψη η προσθήκη του νέου υλικού στα αναλήμματα της ανατολικής και της δυτικής παρόδου, με διαφοροποίηση του μαρμάρου από τον πωρόλιθο και του γενικού βάθους των νέων σειρών σε σχέση με το πάχος του τοίχου.

Οι νέοι λίθοι, αντίστοιχων μεγεθών με τους αυθεντικούς, ενσωματώνονται στην κατασκευή ακολουθώντας σε μέγιστο βαθμό το αυθεντικό δομικό σύστημα. Η σημαντικότερη επέμβαση στο αναλήμμα της ανατολικής παρόδου είναι η αποκατάσταση της δυτικής του απόληξης και περιλαμβάνει την αποκατάσταση της σπείρας και του στηθαίου, αλλά και την ανακατασκευή της καταληκτικής βάσης.

Η αποκατάσταση του στηθαίου γίνεται κυρίως με ταυτισμένες αρχαίες λιθοπλινθούς και χρήση ορισμένων νέων για τη συμπλήρωση της δομής και της μορφής. Στην περιοχή της δυτικής απόληξης επανεγείρονται 6 αρχαίοι

λίθοι με επιγραφές και 2 με σφηνοειδή απότμηση, ενώ ενσωματώνονται 5 νέοι και συμπληρώνεται ένας in situ.

Στην υπόλοιπη περιοχή επανεπιδράσονται ακόμη 11 αρχαίες λιθοθήκηνοι με επιγραφές και ενσωματώνονται 28 νέοι λίθοι, ενώ προτείνονται και 3 συμπληρώσεις. Σε αντιστοιχία αποκαθίσταται και το κατώτερο τμήμα του στηθαίου της κλίμακας με την επανένταξη 10 αρχαίων λίθων, με τη συμπλήρωση με νέο υλικό μίας και με την προσθήκη 11 νέων λιθοθήκηνων.

Η συμπλήρωση της ΝΔ γωνίας είναι η σημαντικότερη και πιο κρίσιμη επέμβαση στο δυτικό ανάκλιμα. Γίνεται με τρόπο που να εξυπηρετεί την αντιστήριξη των υπερκείμενων αρχαίων λιθοθήκηνων (οι οποίες ανατάσσονται μετά από πλήρη αποσυναρμολόγησή τους) αλλά και τη μορφολογική ανασύστασή της για λόγους διδακτικούς και ανάδειξης.

Η μορφολογική ανασύσταση της ΝΔ γωνίας περιλαμβάνει προσθήκη 23 νέων μαρμάρινων λίθων μπροστά από τις 5 κατώτερες σειρές πυρρόλιθων. Επιπλέον, στη θέση της αφετηρίας της δυτικής εξωτερικής κλίμακας επανατοποθετούνται οι λίθοι της πώρινης υποθεμελίωσης, δηλώνοντας το περίγραμμα της σε κάτοψη.

Η ανάδειξη της δυτικής εξωτερικής κλίμακας περιλαμβάνει επίσης την ανασύσταση ενός μικρού τμήματος της βάσης της, ακριβώς πίσω από

Το αρχαίο θέατρο της Σπάρτης είναι το μεγαλύτερο στον ελληνικό χώρο, με διάμετρο κοίλου 141 μέτρα, με ένα επιθέατρο και πρόβληψη για δεύτερο, συνολικής δυναμικής 17.000 θεατών, και με αναλημματικά τείχη πάχους 5,5 μέτρων.

ΠΑΝΟ: Άποψη των αναλημματικών τοίχων του θεάτρου στη σημερινή τους κατάσταση.

ΠΑΝΟ: Από αριστερά οι κ. Γουλιέλμος Ορεστίδης (αρχιτέκτονας - μηχανικός που εκπόνησε τη μελέτη για το «Διάζωμα»), Γιώργος Αγουριδής (μέλος του ΔΣ του ΙΣΝ) και Σταύρος Μπένος (πρόεδρος του ΔΣ του «Διαζώματος»).

ΑΔΑΩΣΕΙΣ

► **Σταύρος Μπένος:** «Το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» και το σωματείο «Διάζωμα» αναλάβαμε από κοινού την ωραία περιπέτεια της αποκατάστασης ενός μοναδικού μνημείου, του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης. Θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην αναφέρω τη σημαντική και καταλυτική συμβολή του τέως υπουργού κ. Ιωάννη Βαρβιτσιώτη στο όλο εγχείρημα».

► **Γιώργος Αγουριδής:** «Το Ίδρυμα εκφράζει τη μεγάλη του χαρά για την επιτυχημένη ολοκλήρωση της μελέτης αποκατάστασης του αρχαίου θεάτρου της Σπάρτης και τη σημαντική έγκριση της από το ΚΑΣ, που μας επιτρέπει να ονειρευτούμε ότι το μοναδικό αυτό μνημείο θα ξαναζωντανέψει».

τον δυτικό τοίχο της σκηνοθήκης, σε συνδυασμό με την αποκατάσταση του προγενέστερου αναλημματικού τοίχου.

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Η μορφολογική και λειτουργική αποκατάσταση της περιοχής των κατώτερων σειρών εδωλίων και βαθμιδών, της προεδρίας, του ανοικτού αγωγού και της ορχήστρας επιτυγχάνεται με μικρή ή μεγαλύτερης έκτασης συμπληρώσεις, με χρήση κυρίως νέου υλικού τόσο για τα εδωλία όσο και για τις βαθμίδες.

Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αυτής φάσης αποκατάστασης του κοίλου, το θέατρο θα μπορεί να υποδεχθεί 700 περίπου θεατές, ενώ με τη μελλοντική ολοκλήρωση των εργασιών στο μέσο και ανώτερο κοίλο ο αριθμός των θεατών θα μπορούσε να ξεπεράσει τα 2.000 άτομα.

Η σημαντικότερη επέμβαση στην ενότητα των κατώτερων σειρών είναι η πλήρης ανάταξη της ανατολικής απόληξης του εύριπου και του πάγκου της προεδρίας μεταξύ των κλιμάκων VIII και IX, με χρήση του αυθεντικού υλικού το οποίο σώζεται επιτόπου σχεδόν στο σύνολό του και το οποίο ταυτίστηκε πλήρως.

Ο νοτιότερος πάγκος, επίσης εξαφανισμένος σήμερα, προτείνεται να αποκατασταθεί με τα τρία σωζόμενα σήμερα αρχιτεκτονικά μέλη που εί-

ναι ταυτισμένα με τη βοήθεια παλαιών φωτογραφιών. Η επέμβαση στην κατώτερη ενότητα του κοίλου ολοκληρώνεται με την επαναφορά στην ορχήστρα των 4 μαρμάρινων θρόνων με τα λεοντοπόδαρα.

Για λόγους ανάδειξης αληθιά και αποκλεισμού της βλάστησης, θα πραγματοποιηθεί, τέλος, επίστρωση της ορχήστρας με θραυστό υλικό υπόλευκου χρώματος μετά τη συντήρηση, και ίσως μικρή συμπλήρωση των αυθεντικών μαρμάρινων πλάκων όπου αυτές βρεθούν.

Με την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης των αναλημάτων των παρόδων, των πλευρικών αναλημάτων, της ορχήστρας και των κατώτερων σειρών των εδωλίων θα επιτευχθεί η προστασία του μνημείου ως αυθεντικού ιστορικού και υλικού τεκμηρίου, ενώ η ανάδειξη της αρχικής μορφής και της γεωμετρίας του θα συμβάλει στη μέγιστη διδακτική του αξιοποίηση.

Η ανασκαφή, η μελέτη και η αποκατάσταση και των υπόλοιπων στοιχείων του θεάτρου, του σκηνικού οικοδομήματος της σκηνοθήκης με το νυμφαίο και των ανώτερων τμημάτων του κοίλου θα ολοκληρώσουν μελλοντικά το όραμα για απόδοση του μνημείου στην πόλη της Σπάρτης –αλλά και στην παγκόσμια κοινότητα– ως μεγάλης αξίας πολιτιστικού –και άρα κοινωνικού– αγαθού. **Ε/**